

**O'zbekiston Respublikasi
Sog'liqni saqlash vazirining
2025 yil "23" iyundagi
180-sonli buyrug'iga
ilova**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
RESPUBLIKA SHOSHILINCH TIBBIY YORDAM ILMIIY MARKAZI**

« BOSH MIYANING LAT YEYISHI VA EZILISHI »

NOZOLOGIYASI BO'YICHA TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH MILLIY KLINIK STANDARTLARI

TOSHKENT – 2025

«TASDIQLAYMAN»
Respublika shoshilinch tibbiy
yordam ilmiy markazi direktori

_____ Alimov D.A.

_____ may 2024y

« BOSH MIYANING LAT YEYISHI VA EZILISHI »

NOZOLOGIYASI BO‘YICHA TIBBIY XIZMAT KO‘RSATISH MILLIY KLINIK STANDARTLARI

TOSHKENT – 2025

« BOSH MIYANING LAT YEYISHI VA EZILISHI »
NOZOLOGİYASI BO‘YICHA TIBBIY XIZMAT KO‘RSATISH MILLIY KLINIK STANDARTLARI

TOSHKENT – 2025

BOSH MIYANING LAT YEYISHI VA EZILISHI NOZOLOGIYASI BO'YICHA MILLIY KLINIK STANDARTLARI

HKT-10 bo'yicha kodlanishi:	HKT-11 bo'yicha kodlanishi:	Nosologik nomilanishi:	Nosologiya bo'yicha ambulatoriya sharoiti tashkhislash va davolash uchun jalb etilayotgan mutahassislar		Nosologiya bo'yicha statsionar sharoitda tashkhislash va davolash uchun jalb etiladigan mutaxassislar	
			Asosiy nazorat qiluvchi mutaxassis	Qo'shimcha jalb etiladigan mutaxassislar	Asosiy nazorat qiluvchi mutaxassis	Qo'shimcha jalb etiladigan mutaxassislar
S06.1. S06.2. S06.3. S06.4. S06.5. S02.0	NA00 NA01 NA02 NA04 NA05 NA07 NA08 NA09 NA0A	Bosh miya jaroxatlari, bosh miyaning lat yeyishi va ezilishi.	Neyroxirurg	Nevrapatolog	Neyroxirurg	Rentgenolog shifokor. O'ltrovush diagnostikasi shifokori. Anesteziolog-renimatolog. Travmatolog. Xirurg. Nevrapatolog Oftalmolog

BOSH MIYANING LAT YEYISHI VA EZILISHI NOZOLOGIYASI BO'YICHA TEZ VA SHOSHILINCH TIBBIY YORDAM KO'RSATISH

Diagnostik tadbirlar	Tibbiy xizmatlar nomi	Tez va shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish darajasi va turi bo'yicha					Xizmat ko'rsatish yoki tekshiruvni o'tkazish minimal soni	Davolash muddati
		Ambulator yordam		Statsionar yordam *				
		TTYo/ uy sharoitida	OP/ OSHP/ KTMP	Tumanlararo shoshilinch yordam markazi	Viloyat shoshilinch tez tibbiy yordam IATM filiallari	Respublika shoshilinch va tez tibbiy yordam IAT markazi		
Asosiy mutahassis (shifokor) maslahati	Shikoyatlari va anamnezini yig'ish	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	xar kuni	10-12 kun. (Kasallikning og'irlik darajasiga qarab 20 kungacha)
	Ob'ektiv va nevrologic ko'rik		o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	xar kuni	
	Klinik-instrumental tekshiruv			o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	xar kuni	

	Xar kuni shifokor-neyroxirurg tomonidan kuzatuv, bog‘lam almashtirish, shuningdek o‘rta va kichik tibbiy xodimlar tomonidan parvarishlash			o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	xar kuni	
--	---	--	--	-------------	-------------	-------------	----------	--

Izoh: OP/OSHP/KTMP da bosh miya jarohati bo‘lgan bemorlarning dastlabki ko‘rigi o‘tkaziladi. Ushbu bosqichda asosiy vazifalar quyidagilardan iborat:

- jabrlanuvchi ahvolidan og‘irlik darajasini to‘g‘ri aniqlash;
  - umurtqa pog‘onasi bo‘yin qismini harakatsizlantirish;
  - nevrologik holatni baholash;
  - hayotiy funksiyalarni (nafas olish va qon aylanish ko‘rsatkichlarini) baholash, nafas olish buzilganda va/yoki aspiratsiya sindromi bo‘lganda traxeyani intubatsiya qilish
- Bemorlar tumanlararo shoshilinch tibbiy yordam markaziga yuboriladi. Viloyat markazida bo‘lsa – RSHTYOIM ning viloyat filialiga, Toshkent shahrida esa - RSHTYOIMga yoki TTA 2-klinikasiga joylashuviga qarab jo‘natiladi. Ko‘rsatmalarga ko‘ra, tumanlararo shoshilinch tibbiy yordam markazida statsionar davolanayotgan bemorlar sanitar aviatsiya yo‘nalishi bo‘yicha maslahatdan so‘ng RSHTYOIMning viloyat filiallariga o‘tkaziladi. Og‘ir bosh miya jarohati olgan bemorlar esa sanitar aviatsiya yo‘nalishi bo‘yicha maslahatdan yoki RSHTYOIMda teletibbiyot maslahatidan so‘ng o‘tkazilishi mumkin.

Mutahassis (shifokor) maslahati (qo‘shimcha)	1. Rentgenolog (KT yoki MRT) shifokori	-	-	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko‘rsatmaga asosan 1-2 marta	Kasallikning og‘irligiga qarab
	2. O‘ltrazvuk tashxislash shifokori	-	-	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko‘rsatmaga asosan 1-2 marta	Kasallikning og‘irligiga qarab
	3. Anesteziolog-reanimatolog	-	-	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko‘rsatmaga asosan 1-2 marta	Kasallikning og‘irligiga qarab
	4. Travmatolog	-	-	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko‘rsatmaga asosan 1-2 marta	Kasallikning og‘irligiga qarab
	5. Xirurg	-	-	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	o‘tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1	Kasallikning og‘irligiga qarab

							marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	
	6. Okulist	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	Kasallikning og'irligiga qarab

Izoh: - Bemorda qo'shma jarohatlar va yondosh kasalliklar mavjud bo'lganda tor mutaxassislar ko'rigi o'tkaziladi. Shoshilinch neyrojarrohlik aralashuvi uchun ko'rsatmalar mavjud bo'lsa, tor mutaxassislarning zudlik bilan maslahati o'tkaziladi. Bemorning holatiga qarab, jarrohlik amaliyoti statsionar sharoitlarda amalga oshiriladi.

Асосий лаборатор текширувлар	1. Umumiy (klinik) qon tekshiruvi	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	
	2. Umumiy (klinik) siydik tahlili	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	
	3. Qon guruhi va Rh omilini aniqlash	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta	
	4. Koagulogramma			o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	

Izoh:

Qo'shimcha laborator tekshiruvlar	1. Qonning biokimyoviy tahlillari	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	
--	-----------------------------------	---	---	-------------	-------------	-------------	--	--

	2. Orqa miya suyuqligining umumiy taxlili.			o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	ko'rsatmaga asosan	
--	--	--	--	-------------	-------------	-------------	--------------------	--

Izoh: Qo'shma jarohatlar mavjud bo'lganda, tor mutaxassislar maslahatidan so'ng, tibbiyot muassasalarining darajasiga qarab zarur va imkoniyatga mos laboratoriya tekshiruvlari o'tkaziladi

Asosiy instrumental tekshiruvlar	1.Rentgenologik tekshiruv			o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	
	2.Bosh miya MSKT tekshirui			o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	

Izoh: varikotromboflebit uchun majburiy tekshirish usullari mavjud emas, chunki klinik aniqlash ko'pincha katta qiyinchiliklarga olib kelmaydi.

Qo'shimcha instrumental tekshiruvlar	1. UZI tekshiruvi	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	
	2. Oftalmolog ko'rugi	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi	kasallikni statsionar davolash paytida 1 marta yoki ko'rsatmaga asosan 1-2 marta	

Izohlar: Qo'shimcha instrumental diagnostika tekshiruvi faqat soha mutaxassisining ko'rsatmasiga ko'ra yoki statsionar davolanish jarayonida o'tkaziladi

ShOSHILINCh STATSIONAR DAVOGA KO'RSATMA

Diagnostik tadbirlar	Tibbiy xizmatlar nomi	Tez va shoshilinch yordam ko'rsatish darajasi va turi bo'yicha					Xizmat ko'rsatish yoki tekshiruvni o'tkazish minimal soni	Davolash muddati
		Ambulator yordam		Statsionar yordam*				
		TTYo/ uy sharoitida	OP/ OSHP/ KTMP	Tumanlararo shoshilinch yordam markazi	Viloyat shoshilinch tez tibbiy yordam IATM filiallari	Respublika shoshilinch va tez tibbiy yordam IAT markazi		
Boshqa turdagi tekshiruvlar	Bosh miyaning lat yeyishi yoki ezilishi			+	+	+	ko'rsatmaga asosan	10-12 kun.

	klinikasi mavjud bo'lgan barcha bemorlar						(Kasallikning og'irlik darajasiga qarab 20 kungacha)
--	---	--	--	--	--	--	--

Izoh: Tumanlararo shoshilinch tibbiy yordam markazida statsionar davolanayotgan bemorlar, ko'rsatmalar mavjud bo'lgan taqdirda, sanitariya aviatsiyasi yo'nalishi bo'yicha maslahat olganidan so'ng RSHTYOIMning viloyat filiallariga o'tkazilishi mumkin. Og'ir bosh miya jarohati va qo'shma jarohati bo'lgan bemorlar esa sanitariya aviatsiyasi yo'nalishi bo'yicha maslahat yoki RSHTYOIMda teletibbiyot seansi o'tkazilganidan so'ng ko'chirilishi mumkin.

DORI VOSITALARI BILAN DAVOLASH

Davolash tadbirlari (asosiy medikamentoz davo)		Tez va shoshilinch yordam ko'rsatish darajasi va turi bo'yicha					O'rtacha sutkalik dozirovkasi	Bir kurslik dozirovka
		Ambulator yordam		Statsionar yordam*				
		TTYo/ uy sharoitida	OP/ OSHP/ KTMP	TTYo/ uy sharoitida	Viloyat shoshilinch tez tibbiy yordam IATM filiallari	Respublika shoshilinch va tez tibbiy yordam IAT markazi		
Dori-vositaning (xalqaro patentlanmagan) nomi	Dori-vositaning dozirovkasi va qo'llanilishi							
1.Etamzilat natriya	12,5%-2,0 ml Vena ichiga yoki mushak orasiga			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	4,0 ml	Bemorning yoshi va vazniga mos ravishda.
2. Magneziya sulfat	25%-5,0ml Vena ichiga yoki mushak orasiga			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	5,0 ml	Bemorning yoshi va vazniga mos ravishda.
3.Furosemid	1%-2,0ml Vena ichiga yoki mushak orasiga			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	2,0 ml	Bemorning yoshi va vazniga mos ravishda.
4.Mannitol	200ml-150gr Vena ichiga			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	1,0gr/kg	Bemorning yoshi va vazniga mos ravishda.
5.Tabletka Benzonal	100 mg Ichishga			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	100 mg 2 maxal	Bemorning yoshi va

								vazniga mos ravishda.
6.Tabletka Nitop	30 mg Ichishga			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	30 mgdan kuniga 6 maxal. (maksimal sutkalik dozasi 360mg)	Bemorning yoshi va vazniga mos ravishda.
7.Metoklopramid gidroxlorid	2,0 ml Vena ichiga yoki mushak orasiga			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	2,0 ml	4,0 ml
8.Vinpotsetin	5,0 ml Vena ichiga			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	5,0 ml.	10,0 ml
9.Analgin	50%-2,0ml Mushak orasiga			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	2,0 ml.	4,0 ml
10. Seftriakson	1,0gramdan mushak orasiga yoki vena ichiga.			qo'llaniladi	qo'llaniladi	qo'llaniladi	2,0 gramm	Bemorning yoshi va vazniga mos ravishda.

Izoh: Eslatma: Bosh miyaning lat yeyishi yoki ezilishi og'ir darajalarida, jarroxlik amaliyoti o'tkazilgan bemorlarning kasallik kechuvi jarayonida yoki asoratlarning rivojlanganda, ularning turiga qarab dori-darmon bilan davolashga qo'shimcha tuzatishlar kiritiladi. Tayinlangan dori vositalarining kunlik va kurs dozalari farmakologiya bo'yicha qo'llanmalarga muvofiq, bemorning yoshi va nevrologik holatning kechishiga qarab turli miqdorlarda bo'lishi mumkin.

Davolash tadbirlari (qo'shimcha medikamentoz davo)		Tez va shoshilinch yordam ko'rsatish darajasi va turi bo'yicha					O'rtacha sutkalik dozirovkasi	Bir kurslik dozirovka
		Ambulator yordam		Statsionar yordam*				
Dori-vositaning (xalqaro patentlanmagan) nomi	Dori-vositaning dozirovkasi va qo'llanilishi	TTYo/ uy sharoitida	OP/ OSHP/ KTMP	Tumanlararo shoshilinch yordam markazi	Viloyat shoshilinch tez tibbiy yordam IATM filiallari	Respublika shoshilinch va tez tibbiy yordam IAT markazi		

Izoh: Bosh miyaning lat yeyishi yoki ezilishi og'ir darajalarida, jarroxlik amaliyoti o'tkazilgan bemorlarning kasallik kechuvi jarayonida yoki asoratlarning rivojlanganda, ularning turiga qarab dori-darmon bilan davolashga qo'shimcha tuzatishlar kiritiladi. Tayinlangan dori vositalarining kunlik va kurs dozalari farmakologiya bo'yicha qo'llanmalarga muvofiq, bemorning yoshi va nevrologik holatning kechishiga qarab turli miqdorlarda bo'lishi mumkin.

TEZ VA ShOSHILINCh JARROHLIK AMALIYO TI

Davolash tadbirlari (operativ davu)	Tez va shoshilinch yordam ko'rsatish darajasi va turi bo'yicha				
	Ambulator yordam		Statsionar yordam*		
	TTYo/ uy sharoitida	OP/ OSHP/ KTMP	Tumanlararo shoshilinch yordam markazi	Viloyat shoshilinch tez tibbiy yordam IATM filiallari	Respublika shoshilinch va tez tibbiy yordam IAT markazi
1. Kalla suyagi rezeksion dekompressiv trepanatsiyasi va miya pardalari yoki miya ichi gematomalarini olib tashlash	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi
2. Kalla suyagi suyak-plastik trepanatsiyasi va miya pardalari gematomalarini olib tashlash	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi
3. Miya pardalari gematomalri yoki miya ichi gematomalarini kaminvaziv usul bilan olib tashlash	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi
4. Dekompressiv gemikraniotomiya	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi
5. Kalla suyagi rezeksion trepanatsiyasi va suyak bo'laklarini olib tashlash	-	-	o'tkaziladi	o'tkaziladi	o'tkaziladi
Izoh: Eslatma: Jarroxlik amaliyoti o'tkazilgan bemorlarga antibakterial davu xamda qo'shimcha dori vositalari kasallikning og'irlik darajasiga qarab o'zgartirilishi yoki qo'shilishi mumkn.					

DAVOLOVChI OVQATLANISH/PARHEZ

Ovqatlanish tartibi	Tez va shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish darajasi va turi bo'yicha				
	Ambulator yordam		Statsionar yordam*		
	TTYo/ uy sharoitida	OP/ OSHP/ KTMP	Tumanlararo shoshilinch yordam markazi	Viloyat shoshilinch tez tibbiy yordam IATM filiallari	Respublika shoshilinch va tez tibbiy yordam IAT markazi
1. №15 stol	-	-	+	+	+
Eslatma: bemorlarga maxsus terapevtik parhezlar talab qilinmaydi..					

REABILITATSIYA

Reabilitatsiya tadbirlari	Tibbiy xizmatlar nomi	Uy sharoitida	OSHP/OP/KTMP	Statsionar sharoitida	Tadbirlar minimal soni	Reabilitatsiya muddati
Mutahassis (shifokor) maslahati	1.Nevrapatolog				ko'rsatmaga muvofiq	Nevralogik no'qson darajasiga ko'ra
	2.Reabilitolog				ko'rsatmaga muvofiq	Nevralogik no'qson darajasiga ko'ra

Izoh: reabilitatsiya choralari har bir bemor uchun zarar darajasiga va kombinatsiyalangan jarohatlarning mavjudligiga qarab individual ravishda tavsiya yetiladi.						
Laborator tekshiruvlar						
Izoh: reabilitatsiya choralari har bir bemor uchun zarar darajasiga va kombinatsiyalangan jarohatlarning mavjudligiga qarab individual ravishda tavsiya yetiladi.						
Instrumental tekshiruvlar	EEG				ko'rsatmaga muvofiq	
Izoh: reabilitatsiya choralari har bir bemor uchun zarar darajasiga va kombinatsiyalangan jarohatlarning mavjudligiga qarab individual ravishda tavsiya yetiladi						
Reabilitatsiya usullari	1.Fizioterapiya				ko'rsatmaga muvofiq	Nevralogik no'qson darajasiga ko'ra
	2.Massaj				ko'rsatmaga muvofiq	Nevralogik no'qson darajasiga ko'ra
	3.LFK				ko'rsatmaga muvofiq	Nevralogik no'qson darajasiga ko'ra
Izoh:						
Davolash tadbirlari (medikamentoz davo)						
Dori-vositaning (xalqaro patentlanmagan) nomi	Dori-vositaning dozirovkasi va qo'llanilishi	Uy sharoitida	OSHP/OP/KTMP	Statsionar sharoitida	O'rtacha sutkalik dozirovkasi	Bir kurslik dozirovka
1. Benzonal	Tabletklar, 100 mg. Ichishga	+	+	+	Bemor yoshi va vazniga bog'liq ravishda	Bemor yoshi va vazniga bog'liq ravishda
Izoh: ko'rsatilgan dori vositalar ambulatoriya sharoitida, reabilitatsiya davrida qo'llaniladi, davomiyligi 3 oydan 6 oygacha.						

RSHTYOIM Neyroxirurgiya va qo'shma jaroxatlar bo'limi raxbari, t.f.d., professor

_____

Maxkamov K.E.

RSHTYOIM Qon tomir neyroxirurgiya bo'limi mudiri, t.f.d.

_____

Maxkamov M. K.

RSHTYOIM bolalar jaroxatlari xirurgiyasi va neyroxirurgiya bo'limi mudiri, t.f.n.

_____

Nasimov S.T.